

La Cabana de Perauba. Estudi antropològic i odontològic

Josep Ignasi Oms *

Josep Anfruns **

Introducció

Els materials, objecte del present treball, provenen de l'excavació d'una estructura megalítica que pertany al bronze mitjà, situada a la comarca del Pallars Sobirà, a prop de la localitat de Montcortès. Aquest material ens ha estat lliurat pels arqueòlegs que varen intervenir en la recuperació de les restes d'aquest jaciment prehistòric i els volem agrair l'estudi que ens han confiat.

Material i mètodes

Les restes òssies procedents de la Cabana de Perauba constitueixen un total de 501 peces, de les quals, 420 són ossos i 81 són dents. De l'estudi, es desprèn que 12 ossos pertanyen al crani i 230 a l'esquelet postcranial. Cal afegir-hi 178 fragments petits d'ossos i estelles indeterminats. Així, sobre un total determinat de 323 ossos, 230 (71.21%) corresponen al esquelet postcranial, mentre que la resta, 81 (25.08%) són dents i 12 (3.71%) corresponen a fragments de crani. Observem que es tracta d'un conjunt poc representatiu de les restes òssies que caldria esperar. Totes són de petites dimensions, excepte un radi, una fíbula, una clavícula i un calcani, que han restat a l'interior o als voltants del sepulcre després que probablement fossin retirats la major part dels esquelets. Així doncs, sembla evident que estem davant d'una mostra molt esbiaixada per l'acció antròpica, encara que no sabem en quin moment. Les restes objecte del present estudi no són, doncs, res més que una petita representació del conjunt d'enterraments que havia contingut aquest monument funerari.

Pel que fa a la metodologia emprada, hem seguit les recomanacions de MARTÍN/SALLER (1959) i OLIVIER (1960) pel que fa a les restes òssies, i els criteris de MILES (1963) i HILSON (1986) per a l'estudi dentari.

Descripció del material ossi

Ateses les característiques de les restes òssies d'aquest conjunt, hem utilitzat principalment les dents per tal d'establir el nombre mínim d'individus, ja que

aquestes ens permeten una major aproximació. Dels ossos observats, tan sols cal referenciar una fíbula pertanyent a un individu adult, (380 mm) d'una considerable alçada i robustesa, la qual cosa permet pensar que podria pertànyer a un individu de sexe masculí. Segons les estimacions de TROTTER, M. & GLESER, G. C. (1958) pel que fa a l'alçada, situarien aquest individu entre els 173 i els 175 cm. Es troba també una clavícula de característiques similars, que podria associar-se amb l'anterior. Un radi, d'individu adult, considerablement més petit i gràcil, (166 mm) i que podria pertànyer a un individu que media entre 156 i 166 cm.

Cal ressenyar també la presència de diversos ossos i fragments que presenten signes de cremació, però per les seves característiques sembla que podria tractar-se d'una cremació intrusiva, possiblement d'època posterior.

Estudi dentari

El material estudiat consta d'un total de 81 dents, en un estat de conservació variable. Totes elles aïllades i sense suport ossi i amb un marcat domini de peces uniradiculars. Mentre que la proporció normal de dents uniradiculars és aproximadament del 56%, en aquesta sèrie estudiada és del 77.3 %. Del total de les dents, 77 són definitives i 4 deciduals, segons la següent relació:

Permanents

5 incisius centrals superiors	I1'
6 incisius laterals superiors	I2'
12 ullals superiors	C'
2 primers premolars superiors	P1'
6 segons premolars superiors	P2'
2 primers molars superiors	M1'
1 segon molar superior	M2'
1 tercer molar superior	M3'
6 incisius centrals inferiors	I1,
8 incisius laterals inferiors	I2,
7 ullals inferiors	C,
3 primers premolars inferiors	P1,
4 segons premolars inferiors	P2,
3 primers molars inferiors	M1,
3 segons molars inferiors	M2,
0 tercers molars inferiors	M3,

Temporals

1 ullal superior	c'
1 ullal inferior	c,
1 incisiu lateral superior	i2'
1 incisiu central inferior	i1,

A causa del seu mal estat de conservació, 8 dents molt fragmentades, no han pogut ser determinades i per aquest motiu no entren en consideració en aquest treball.

Odontometria

Pel que fa als caràcters mètrics de la dentició s'han utilitzat tan sols les dents permanents, atesa la baixa

mostra de què es disposa per les temporals (4 peces). Hem pres els diàmetres meso-distal (MD), i el bucolingual (BL) per calcular l'àrea oclusiva. Després s'estableixen les mitjanes per al conjunt del dolmen de la Cabana de Perauba, i això ens permetrà de comparar-les amb d'altres poblacions prehistòriques.

Maxil·lar

Dent	X MD	X BL	n	Àrea
I1	7.96	7.14	5	56.83
I2	6.41	6.15	6	39.42
C	7.75	8.29	10	64.25
P1	6.80	8.55	2	58.14
P2	6.81	8.29	6	56.45
M1	10.29	10.98	2	112.98
M2	8.80	9.45	1	83.16
M3	7.80	9.45	1	73.81

Mandíbula

I1	4.72	5.78	6	27.28
I2	5.76	6.45	8	37.15
C	6.85	8.03	7	55.00
P1	6.94	7.24	3	50.25
P2	6.99	8.30	4	58.02
M1	10.62	10.35	2	109.92
M2	11.10	9.92	3	110.11
M3	—	—	0	—

Morfologia

Pel que fa als caràcters morfològics d'aquest conjunt dentari, el podem descriure en base als següents patrons:

Dent	Caràcter	n	P	A	I	% Caràct.
I1'	En pala	5	2	2	1	50 %
I1'	Solc cèrvico-radicular	5	1	3	1	25 %
C'	Cresta marginal	12	1	3	8	25 %
C'	Tubèrcul lingual	12	1	6	5	14.28 %
M1'	Carabelli	2	1	0	1	100 %
M2'	4 Cúspides (hipocono +)	1	0	1	0	0 %
M2,	Oclusiu en Y	3	0	2	1	0 %
M2,	Oclusiu en X	3	0	2	1	0 %
M2,	Oclusiu en +	3	2	0	1	100 %

P = Presència

A = Absència

I = Indeterminable

Comparacions de les mitjanes de les àrees oclusives de diversos jaciments prehistòrics

- DCP = Dolmen de la Cabana de Perauba. Bronze
 CO = Cova dels ossos de Collsuspina. Bronze (Oms, J. I.; Anfruns, J. 1992)
 Gor. = Gorafe (Granada). Bronze (Suich, Ph. du 1974)
 Man. = Institut de Batxillerat de Manlleu. Bronze (Anfruns, J.; Roca, A.; Oms, J. I., 1988)
 Neo. = Sèrie neolítica de Catalunya (Anfruns, J.; Oms, J. I.; Pérez-Pérez, A. 1995)

Maxil·lar

	DCP	CO	Gor.	Man.	Neo.
I1	56.83	52.53	59.38	55.08	59.69
I2	39.42	40.44	41.06	37.12	39.93
C	64.25	63.92	62.62	61.00	64.17
P1	58.14	51.06	58.96	55.57	59.50
P2	56.45		48.73		57.57
	55.80		58.76		
M1	112.98	107.82	118.05	106.75	116.09
M2	83.16	96.68	104.74	104.05	103.65
M3	73.71	88.09	97.59	99.19	91.66

Mandíbula

I1	27.28	28.03	30.00	29.99	30.44
I1	37.15	35.21	36.70	35.87	36.25
C	55.00	47.99	50.11	55.60	50.79
P1	50.25	47.54	49.65	45.82	51.17
P2	58.02	57.55	57.15	52.94	57.11
M1	109.92	116.19	121.25	116.64	114.56
M2	110.11	113.83	105.07	110.41	105.42

Si comparem la suma de totes les àrees oclusives dels diferents conjunts, sense considerar la corresponent al M3 mandibular, absent en la sèrie estudiada, la distribució és la següent:

DCP	992.67
CO	995.61
Gor.	1049.90
Man.	1021.83
Neo.	1039.19

La comparació de les àrees, és a dir del format de les cares oclusives de les dents d'aquests jaciments, posa de manifest una gran afinitat entre totes elles, en general les diferències són petites. Cal remarcar la gran similitud pel que fa a les àrees mandibulars. Si obviem la comparació dels M3, que com és sabut és la peça amb un major índex de variabilitat, i consegüentment, les seves diferències són les menys significatives; la comparació de la resta ens indica que el conjunt de la Cova dels Ossos de Collsuspina i el de la Cabana de Perauba són els més similars i, en línies generals, són de dimensions més reduïdes que la resta. La sèrie de Manlleu, lleugerament més gran pel que fa al format, és la menys representativa, ja que està formada per tan sols 2 individus. Mentre que a la Cova dels Ossos hi ha 19 individus. A Gorafe el total d'individus no està especificat, però no és inferior a 60. En la sèrie neolítica el total és de 173 individus. Les àrees de la població neolítica són lleugerament més grans. També és més gran la sèrie de Gorafe, però no sabem fins a quin punt pot influir el fet que és la més llunyana geogràficament. Podem afirmar, doncs, que el conjunt del dolmen de la Cabana de Perauba encaixa plenament en les sèries dentàries de la prehistòria de Catalunya pel que fa a aquests caràcters mètrics, i més concretament en els conjunts de l'edat del bronze estudiats per nosaltres. Les seves característiques el situen clarament en les sèries del bronze i lleugerament més petites que les neolítiques.

Patologies

Pel que fa a l'estudi de les paleopatologies, tan sols hem pogut observar les dentàries, ja que en la mostra òssia no hi ha evidències constatades. Referides a la patologia oral hem observat la presència de:

Càries

La valoració en la incidència de càries s'ha pogut realitzar sobre el total de la mostra (81 dents), malgrat la destrucció parcial d'algunes, i això ens ha permès de diagnosticar la seva presència o absència.

El total de peces afectades és de 5 (6.17%). Les dents afectades són: 3 premolars, 1 incisiu i un premolar dubtós.

M 18-3 (15)	Coronària, interproximal afecta esmalt i dentina (grau II) obertura de superfícies: 3.40×3.30 mm.
N 13 (14)	Coronària, oclusiva que afecta la polpa (grau III) destrucció total de la dentina de la corona.
O 17-17 (45)	Cervical, medial (grau II) obertura de 4.15×1.90 mm.
O 17-29 (41)	Coronària, medial (grau III) obertura de 3.15×3.00 mm.
s/n (PM?)	Cervical (grau II) obertura de 2.80×2.00 mm.

La incidència de càries en aquest jaciment és molt similar a les descrites per aquest període a Catalunya. Per exemple en la Cova dels Ossos de Collsuspina amb una cronologia similar, d'un total de 156 dents s'observa un 6.94% de càries.

Defectes de l'esmalt

Aquest caràcter s'ha estudiat en 72 dents, atès que en 9 no ha estat possible de fer-ho a causa del seu estat de conservació. 20 de les dents observades (27.78%) presenten hipoplàsies de l'esmalt.

Dents afectades

I1'	1	I1,	2
I2'	2	I2,	3
C'	3	C,	4 (1 temporal)
P2'	1	M2,	2
M1'	1		
M2'	1		

Superfície afectada

Vestibular	18
Oclusiva	1
Perímetre total	1

Tipus

Banda, solc o canal horitzontal	14
Pous i punts hipoplàstics	4
Grans superfícies	2

Localització

1/2 cervical	11
Central	2
1/2 oclusiva o incisiva ...	4
Oclusiva	2
Cúspide A	1

La pràctica totalitat d'aquestes hipoplàsies es formen al llarg dels primers anys de vida, en el període que va entre els 6 mesos i els 4/5 anys, en alguns casos s'observen dos o més processos diferenciats de crisi en la formació de l'esmalt. Com és sabut aquesta manifestació està sovint associada a l'estrès ambiental, malnutrició, infeccions i/o anèmies.

Diagnòstic sobre número d'individus edat i sexe

Una vegada més, és el conjunt dentari el que ofereix un major nombre d'informacions i ens hi basem per a establir els diagnòstics de nombre d'individus i grups d'edat. Pel que fa al sexe, tan sols podem associar com ja hem citat abans una clavícula i una fíbula probablement del mateix individu i que podrien ser masculines a causa del seu gran format i robustesa.

Grups d'edat dentària

Hem procedit a fer associacions dentàries de peces que per les seves característiques es poden agrupar en conjunts d'edat, així hem pogut relacionar pel que fa a individus infantils 4 conjunts:

Conjunt A	- 1 dent	entre 1-1.5 anys
Conjunt B	- 2 dents	entre 2-4 anys
Conjunt C	- 3 dents	entre 4-7 anys
Conjunt D	- 1 dent	entre 8-9 anys

En aquests conjunts obtindríem un nombre màxim de 7 individus, si totes les peces pertanyessin a individus diferents, però pensem que l'associació ressenyada és més probable, i això ens donaria un nombre mínim de 4 individus infantils.

Pel que fa a les dents associades a les categories de joves, adults i madurs, ens ofereixen un nombre màxim de 10 individus, cosa que creiem molt poc probable, i ens inclinem per la següent fórmula:

2	individus joves (12-17 a)
1/2	individus adults (18-30 a)
3	individus madurs (+ 30 a)

Així tenim entre 6 i 7 individus com a número més factible, al qual, si hi afegim els probables 4 infantils, ens dona com a conjunts de restes recuperades un total de 10 o 11 individus.

Josep Ignasi Oms *

Josep Anfruns **

* Metge estomatòleg

** Laboratori d'Antropologia,

Facultat de Biologia, Universitat de Barcelona

Bibliografia

ANFRUNS, OMS, PÉREZ-PÉREZ 1995

Anfruns, J., Oms, J. I., i Pérez-Pérez, A. (1995). «La dentición de la población neolítica de Catalunya. Caracteres métricos y su significación evolutiva», *I Congrés del Neolític a la Península Ibèrica, Gavà, Rubricatum 1* (en premsa).

ANFRUNS, OMS, ROCA 1995

Anfruns, J., Oms, J. I., Roca, A. (1995). Estudi antropològic a: «El jaciment de l'Institut de Batxillerat Antoni Pons. Un assentament a l'aire lliure de finals del calcolític», Manlleu, Osona (S. Boquer et al.), *Memòries d'intervencions arqueològues a Catalunya*, 15, Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 97-114.

HILSON 1986

Hilson, S. (1986), *Teeth*. Cambridge University Press.

MARTÍN, SALLER 1959

Martín, R. i Saller, K. (1959). *Lherbuch der Anthropologie*, Band II Stuttgart, Ed. Gustav Fisher.

MILES 1963

Miles, A. E. W. (1963), «Dentition in the assesments of individual age in skeletal material», *Dentak Anthropology*, New York, Pergamon, 191-200.

OLIVIER 1960

Olivier, G. (1960), *Practique Anthropologique*, Vigot Frères eds., Paris.

OMS, ANFRUNS 1992

Oms, J. I. i Anfruns, J. (1992), *Estudi de les dents humanes procedents del jaciment prehistòric de la Cova dels Ossos de Collsuspina* (en premsa).

SOUICH 1974

Souich, Ph. du (1974), *Estudio antropológico de los dientes de una población del Bronce y de Gorafe*, An. Desare, 13, Granada, 44-45.

TROTTER, GLESER 1958

Trotter, M. i Gleser, G. C. 1958. «A re-evaluation of estimation of stature based on measurements of stature taken during life and long bones after death», *Am. Jour. Phys. Anthropol.*, 16, Washington, 79-123.